

Rijnlanders op bedevaart naar Kevelaer 1912-2012

Al meer dan een eeuw gaan onder de vlag van de Broederschap der Rijnlandsche Processie naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer inwoners van de Rijn- en Veenstreek op bedevaart naar Kevelaer in Duitsland. Het initiatief ging in 1912 uit van W.I.M. Herscheit, van 1905 tot 1925 pastoor van de parochie van Sint-Petrus' Banden te Roelofarendsveen. Nog datzelfde jaar vertrok een eerste groep van ruim 750 bedevaartgangers onder leiding van de Veense pastoor naar de Mariastad in de Rheinprovinc van het koninkrijk Pruisen (nu deelstaat Nordrhein-Westfalen).

‘Naar Den Briel ga je voor je ziel en naar Sint-Jan (Den Bosch) voor een man. Maar kom je daar niet klaar, dan ga je naar Kevelaer’. Een oud gezegde, maar we mogen niet aannemen dat Willem Herscheit, onder wiens pastoraat in Roelofarendsveen de Broederschap der Rijnlandsche Processie naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer werd opgericht, vanuit dit gezichtspunt de nu ruim honderd jaar oude broederschap destijds in het leven heeft geroepen. Vroeger, en soms nu ook nog wel, was die bedevaart voor veel pelgrims de enige vakantie die zij hadden. Men laafde zich aan de genade bij de Troosteres der Bedroefden, maar ook nu nog wordt het nuttige met het aangename verenigd. In Kevelaer wordt devotie vermengd met leut en gezelligheid. En daar is niets mis mee. Hoewel de Rijnlandse processie dus pas sinds een goede eeuw bestaat en de Rijnlanders pas sinds 1912 jaarlijks – crisis- en oorlogsjaren uitgezonderd – gezamenlijk optrekken naar Kevelaer, gaan er al veel langer processies naar het Duitse stadje. In de loop der jaren zijn veel plaatselijke en regionale processies ontstaan en zo werd in genoemd jaar de Rijnlandse processie een nieuwe loot aan de stam.

Voordat de Rijnlanders met een eigen groep Kevelaerwaarts trokken, waren zij een onderdeel van de Utrechtse processie. Maar er zullen toen ook wel pelgrims zijn geweest die zich aansloten bij de Leidse of de Goudse processie. De Utrechtse processie – voluit: Utrechtse Broederschap Onze Lieve Vrouw van Kevelaer – dateert van 1740 en werd opgericht door de paters kapucijnen in Velp. De Kevelaer Broederschap van Gouda ontstond in 1754. De Leidse processie naar Kevelaer ging al in 1725 voor het eerst. Vele jaren ging de Rijnlandse processie samen met de Kevelaer Broederschap van Haarlem, die in 1847 werd opgericht. In 2008 besloot ‘Haarlem’ voortaan zelfstandig naar Kevelaer te gaan, maar het jaar daarop kozen enige pelgrims van ‘Haarlem’ er voor om toch weer samen met ‘Rijnland’ op bedevaart te gaan.

De Rijnlandse processie was door de toenmalige bisschop van Haarlem, mgr. A.J.Callier, canoniek opgericht in de parochie van Sint-Petrus' Banden te Roelofarendsveen en door paus Pius X met aflaten begiftigd. Daardoor werd de kerk in Roelofarendsveen tot zogenaamde Broederschapkerk verheven. Het bestuur werd gevormd door de pastoors van het dekenaat Alphen, bestaande uit de parochies Alphen, Aarlanderveen, Langeraar, Leimuiden, Nieuwkoop, Noorden, Raamburg (Randenburg bij Boskoop), Roelofarendsveen, Waddinxveen en Zevenhoven. Dezen kozen een president, een penningmeester, een secretaris en twee hoofdbroedermeesters. Hoofdbroeder-meesters waren J.Vlasman uit Alphen en W.Kalker uit Roelofarendsveen. Eerste directeur was pastoor Herscheit. In het jaar van oprichting bedroeg het aantal leden maar liefst 4.731! De pastoor van de parochie stelde in zijn afdeling een of meer broedermeesters aan, die zoveel mogelijk de belangen van de broederschap bevorderden, de contributie inden en deze aan de pastoor afdroegen. Elke afdeling moest jaarlijks een dubbeltje per lid in de kas van de broederschap storten.

Mariaverering centraal

In de statuten werd bepaald dat de Broederschap der Rijnlandsche Processie naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer ten doel had de verering van de Onbevleete Maagd en Moeder Gods Maria, bijzonder onder de titel van Onze Lieve Vrouw van Kevelaer. Middelen tot dit doel waren: a. het dagelijks gebed

van de leden, b. een jaarlijkse bedevaart naar het heiligdom te Kevelaer, c. stoffelijke bijdragen tot het lezen van missen voor de levende en overleden leden en tot het doen van goede werken. De leden moesten zich voornemen om dagelijks een Onze Vader en een Wees Gegroet te bidden met het schietgebed: 'Onze Lieve Vrouw van Kevelaer, bid voor ons'. De leden verplichtten zich ook tot het jaarlijks betalen van veertig cent, welk bedrag in juli of augustus moest voldaan worden. Tenslotte zouden zij zoveel mogelijk de jaarlijkse bedevaart naar Kevelaer meemaken.

Maar er waren nog andere voordelen verbonden aan de broederschap. Zolang deze zou bestaan zouden door elke afdeling zo mogelijk in de eigen parochiekerk jaarlijks vier missen voor de levende en vier voor de overleden leden van het broederschap worden gelezen. Ook kon vanwege de broederschap waslicht (kaarsen) worden gebrand ter ere van de H. Maagd. In elke parochie zou ieder jaar in de maand november een gezongen jaargetijde gehouden worden voor overleden leden van de broederschap. Voor ieder lid dat in het laatst verlopen jaar de contributie betaald had, werden na zijn dood drie en voor een broedermeester – verschil moest er zichtbaar zijn! – zes missen gelezen, zo mogelijk in hun eigen parochie, mits van het overlijden aan de broedermeester van de afdeling kennis zou zijn gegeven. Allen die deelachtig wilden zijn aan de geestelijke voordelen, de gebeden en andere goede werken die in de broederschap geschieden, moesten zich als lid laten inschrijven door een van de broedermeester. Overledenen kon men laten inschrijven voor dertig cent en zo deelachtig doen zijn aan alle jaargetijden en goede werken van de broederschap.

Rijnlandse processie een feit

Op zondag 2 juni 1912 werden de parochianen van Sint-Petrus' Banden tijdens de missen verrast met de mededeling dat door mgr. Callier een zelfstandige processie naar Kevelaer in het dekenaat Alphen opgericht was, zodat van nu af aan bedevaartgangers van hier zich niet meer behoefden aan te sluiten bij die van Gouda of het Westland. De parochiekerk van Roelofarendsveen werd aangewezen als de hoofdkerk van het broederschap. Als directeur zou optreden pastoor W.I.M. Herscheit en na hem zijn opvolgers, terwijl als broedermeesters werden aangesteld de heren W. Kalker en J. Bakker uit Roelofarendsveen. Natuurlijk werd de mededeling met grote ingenomenheid begroet. In *De Leidsche Courant* van 8 juni 1912 schreef ene zich 'Jan' noemende scribent in zijn 'Weekpraatje', dat hij in deze krant gelezen had dat er een nieuwe Kevelaerse processie was opgericht en wel de Rijnlandsche: 'Voor zoover dit een uiting is van liefde tot Maria – en dat is het ongetwijfeld – verdient deze daad volle toejuiching. Want waar Maria wordt vereerd, daar... dat weeten we allemaal wel'.

Op 15 juli 1912 vond in Alphen de eerste vergadering plaats van de broedermeesters van de Rijnlandse processie onder presidium van pastoor Herscheit om de belangen van de broederschap te bespreken en de voorbereidende maatregelen te treffen voor de eerste bedevaart, die van 2 tot en met 4 september gehouden zou worden. Hoewel de besprekingen uiteraard van meer huishoudelijke aard waren, kwam toch wel vast te staan dat de extra processietrein 's morgens om 8.30 uur uit Leiden zou vertrekken en zou stoppen te Zoeterwoude, Hazerswoude-Koudekerk, Alphen-Oudshoorn, Zwammerdam, Bodegraven, Waarder en Woerden. De terugkeer in Leiden was bepaald op woensdag 4 september om 18.21 uur. 'Alle aanwezigen toonden zich na afloop zeer voldaan en roemden de zakelijke en toch welwillende leiding van den Eerw. Directeur', aldus *De Leidsche Courant* twee dagen later. Treinkaartjes à 3 gulden waren te koop bij vertegenwoordigers van alle deelnemende parochies.

Op de zondagavond voor het vertrek van de eerste Rijnlandse processie had in de kerk van Roelofarendsveen een plechtig lof met predicatie plaats. Pastoor Herscheit sprak over deze eerste pelgrimstocht naar Kevelaer en de voortdurende pelgrimstocht naar de hemel en wees erop, hoe op deze laatste pelgrimstocht de liefde tot de H. Maagd een der beste middelen is om in de hemel aan te landen. Herscheit werd tijdens het lof omhangen met een gouden keten met medaille van de H. Maagd, een geschenk van een parochiaan, die – hoogbejaard – niet meer in staat was de processie

mee te maken en op deze wijze van zijn belangstelling voor de nieuwe Rijnlandse processie wilde doen blijken. De andere morgen droeg de pastoor om zes uur de mis op voor de pelgrims. Onder statig klockgelui vertrokken om half acht de pelgrims per boot naar Alphen, om verder per trein hun reis naar Kevelaer voort te zetten.

Vurige gebeden en blijde Mariagezangen

De eerste Rijnlandse processie naar Kevelaer telde 753 deelnemers, onder wie ongeveer 25 geestelijken. Helaas zijn de deelnemerslijsten niet bewaard gebleven en we weten dus niet uit welke plaatsen deze Kevelaergangers afkomstig waren. Maar volgens een krantenbericht uit die dagen waren de pelgrims 'van alle kanten bijeengekomen' om deze eerste bedevaart mee te maken. Ondanks het ongunstige, regenachtige weer heerste er onder deze pelgrims een opgewekte en devote stemming. Getuige een verslag in *De Leidsche Courant* van donderdag 5 september 1912 werd de lange tijd tussen Alphen en Kevelaer 'ernstig doorgebracht in vurige gebeden en blijde Maria-gezangen'. Toen men om ongeveer vier uur 's middags in Kevelaer aankwam, had de regen opgehouden en kon men in processie optrekken naar het genadeoord in het centrum van Kevelaer. Het was een indrukwekkend gezicht, die lange rij van honderden pelgrims met het kruis en de talrijke vanen en wimpels te zien voortschrijden langs Kevelaers straten, zingend en biddend, Maria ter ere. In de kaarsenkapel, waar lang niet alle Rijnlandse pelgrims een plaatsje konden vinden, sprak pastoor Herscheit de Kevelaergangers enige hartelijke woorden van welkom toe, hen tevens vermanend om deze dagen in Kevelaer stichtend door te brengen. Men moest tonen dat men Hollandse Rijnlanders was, niet minder deugdzaame en godvruchtige Mariavereerders dan de echt katholieke bewoners van het Rijnland in Duitsland.

De maandagavond, de gehele dinsdag en de woensdagmorgen werden doorgebracht met gebeden, gezangen, processies enzovoort, telkens zoals het programma dat aangaf. 'Men *moet* daar op die plek wel bidden, wanneer men die duizenden personen ziet, uit verschillende landen bijeengekomen, om hulde aan Maria te brengen. Om gunsten van haar af te smeken, om heiliger en deugdzamer naar huis terug te kunnen keeren. Er wordt in dit genadeoord zoo waarachtig gebeden en gesmeekt, daar voelen wij het zoo dikwerf, dat onze gebeden die warmte en gloed missen, welke daar van die smekende menigte uitgaan. En wij knielen mede neer en bidden en zingen mede, het eene Rozenhoedje na het andere, het eene Marialied na het andere. Hier hoort men het helder klinkende schelletje eener Sacramentsprocessie, daar gaat een ingetogen biddende menigte voorbij, ginder weer hooren we Maria's naam uitjubelen door honderden pelgrims, die in lange, statige processies zich voortbeweegt langs Kevelaers straten', zoals een anonieme getuige in het krantenverslag schreef.

'Men moest er bij geweest zijn om te kunnen begrijpen welk een schoon schouwspel die dinsdagavond bijvoorbeeld bood, toen de duizenden pelgrims zich met lichtende lampions in de ene en hun rozenkrans of gebedenboekje in de andere hand zich in de processie voortbewogen. En de pelgrims van de Rijnlandsche Processie deden beslist voor geen ander onder in hun smekend bidden en zingen ter ere van Onze Lieve Vrouw', verzekerde de verslaggever de lezers van de krant. 'Bijna de hele avond zong en bad men, door Kevelaer trekkend of geschaard om de Genadekapel. De indruk die Kevelaer op de bedevaartgangers maakte moest dan ook wel als een blijvende gezien worden: men voelde dat men hier wederom vuriger had leren bidden. Men werd hier weer opgeschrikt uit de geestelijke onverschilligheid en maakte het vaste besluit om als vuriger katholieken en Mariavereerders huiswaarts te keren'.

Een heerlijke Mariabetoging

Terecht mocht pastoor Herscheit op woensdagmorgen in zijn afscheidswoord zijn voldoening uitspreken over het stichtende gedrag van de pelgrims, over de volmaakte orde en leiding die er steeds had geheerst. Een woord van dank kwam volgens de Veense pastoor toe aan de ijverige leiding en de

vele moeite die de geestelijken zich hadden getroost. Vervolgens aan de prijzenswaardige zorgen van de broedermeesters en ook aan de pelgrims zelf, die steeds de beste stemming en de grootste bereidwilligheid getoond hadden. De krant voegde eraan toe, dat de grootste dank toekwam aan pastoor Herscheit, die het meeste voor deze bedevaart gedaan had en die voor geen moeilijkheid was teruggedeinsd: 'Door zijn bemoeiingen vooral mocht de Rijnlandsche Processie er wezen en was deze eerste bedevaart zulk een groot succes en zulk een heerlijke Mariabetoging geweest'.

Men toog naar huis met een blijvende herinnering aan deze Mariadagen, maar tevens met het verlangen om het volgend jaar terug te gaan naar Kevelaer. Men zou het wedervaren verhalen aan huisgenoten en kennissen, welk een geestelijk genot men in het Duitse bedevaartsoord had meegemaakt en men zou aldus Maria vereren en nog meer Mariakinderen winnen. Op de terugreis werd niet minder vurig gebeden en gezongen, heel de lange reis door, en zingend ging men nog – door een groot aantal parochianen verwelkomd – naar de parochiekerk van Roelofarendsveen om daar God en Zijn moeder voor alle ontvangen genaden te bedanken. Stig klokgelui op woensdagavond was het signaal dat de boot met pelgrims vanuit Alphen behouden was aangekomen in Roelofarendsveen. Honderden waren op de been om de Kevelaergangers te verwelkomen. Onder voortdurend klokgelui trokken de bedevaartgangers kerkwaarts en was het een aardig schouwspel hen met brandende lampions in regelmatige orde te zien voortgaan onder het zingen van Marialieder. Toen ze in de kerk waren gekomen, hield pastoor Herscheit ter afsluiting een plechtig lof. De eerste Rijnlandse processie naar Kevelaer was een groot succes geworden.

Bedevaart nog immer levendig

Ruim honderd jaar na de eerste Rijnlandse processie naar Kevelaer is dit bedevaartgebeuren nog immer levendig. Ieder jaar op de laatste maandag in augustus rijden een stuk of vijf bussen met daarin ongeveer tweehonderd mensen, doorgaans wat ouderen en het merendeel bestaande uit vrouwen, voor drie dagen naar het stadje in Nordrhein-Westfalen. Het begeleidend aantal priesters is niet meer zo massaal als in 1912. Meer dan twee of drie zijn het er over het algemeen niet. Het driedaagse programma in de Mariastad is – zoals het altijd geweest is – een mengeling van religieuze plechtigheden en andere kerkelijke bijeenkomsten en sociale contacten tussen de bedevaartgangers in de vele horecagelegenheden en op de terrasjes van Kevelaer. Doorgaans treft men het ook vrijwel altijd met de weersgesteldheid; praktisch ieder jaar is het mooi zonnig weer, wat natuurlijk ook bijdraagt aan een geslaagde bedevaart. Kevelaer is voor veel Rijnlanders altijd een populaire bestemming geweest, want gemakkelijk te bereiken en met zo'n kilometer of twintig over de Duitse grens ook niet zo ver weg. Het ziet er dan ook naar uit dat de Broederschap der Rijnlandse Processie naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer voorlopig nog wel even actief zal zijn.

Hans van der Wereld

Verder lezen:

Hans van der Wereld, *Devotelyck naer Kevelaer*, Soest 2012.

Dit boek is geschreven ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Broederschap der Rijnlandsche Processie naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer in 2012. Het boek is te bestellen bij internetuitgeverij Boekscout.nl in Soest.